

URSZULA SZWARC

Lublin

UKŁAD IMION W RDZ 49, 3-17. 19-27 I PWT 33, 6-25
ORAZ JEGO ZNACZENIE

Perykopy: Rdz 49, 3-17. 19-27¹ oraz Pwt 33, 6-25² uchodzą za jedne z trudniejszych do interpretacji. Właściwy im sposób wyrażania myśli różni się bowiem od tych sposobów, którymi posługują się autorzy natchnieni prawie całego pozostałego tekstu Starego Testamentu. Nadto źródłosłów szeregu terminów, występujących w wersetach skupiających naszą uwagę, nie jest pewny, co utrudnia odczytanie ich znaczenia, a przy tym ustalenie nie budzącej wątpliwości wersji pierwotnej poszczególnych zdań lub ich części wydaje się niemożliwe, ponieważ tradycja przekazała je w złym stanie. Niewątpliwie zostało to spowodowane między innymi tym, że tak zwane „błogosławieństwa Jakuba” i „błogosławieństwa Mojżesza” uchodzą za jedne z najstarszych zabytków literatury biblijnej, choć uczeni nie są zgodni co do dat powstania każdego z nich³. Zwykle próbuje się je ustalić, usiłując odnaleźć w historii narodu

---

¹ Opracowanie niniejsze interesuje się wyłącznie tymi wierszami, które dotyczą potomków Jakuba, stąd pominięcie późniejszego redaktorskiego wstępu i zakończenia (49, 1. 28), poetyckiego wprowadzenia (49, 2) oraz psalmicznego wezwania (49, 18). Zob.: S. Ł a c h. *Księga Rodzaju* (PST 1, 1). Poznań 1962 s. 535, 537, 544; R. de V a u x. *La Genèse*. Paris² 1962 s. 215; H. R a n d. *The Testament of Jacob, An Analysis of Gen. 49, 18*. „Dor le Dor” 18:1989-1990 s. 101-106.

² Pwt 33, 1-5. 26-29 są zdecydowanie różne od centralnej części tekstu, skupiającej naszą uwagę, co spowodowało ich wyłączenie z niniejszych analiz. Zob.: A. T r o n i n a. *Psalm Mojżesza* (Pwt 33, 2-5. 21b. 26-29). RTK 32:1985 z. 1 s. 19-32; D. L. C h r i s t e n s e n. *Two Stanzas of a Hymn in Deuteronomy 33*. Bb 65:1984 s. 382-389.

³ Opinie egzegetów, dotyczące czasu powstania obu perykop, znacznie się różnią, gdyż razem wzięte obejmują kilka wieków (XI-V w. przed Chr.); zob.: J. D. H e c k. *A History of Interpretation of Genesis 49 and Deuteronomy 33*. BSc 147:1990 s. 16-31. Tekst Rdz 49, 3-27 za jeszcze

wybranego okoliczności, które najlepiej odzwierciedlają sytuację pokoleń Izraela, jaką kreślą poszczególne perykopy. Warto wobec tego zastanowić się, czy sam układ pokrewnych sobie z racji charakteru rozdziałów Pięcioksięgu nie stanowi przypadkiem wskazówki odnośnie do czasu ich ukształtowania, a przy tym i miejsca dokonania tego. Usiłując rozwiązać kwestię, przypomnimy kolejność narodzin synów Jakuba (I), omówimy następnie strukturę Rdz 49, 3-17. 19-27 (II) i Pwt 33, 6-25 (III), a końcu zestawimy uzyskane wyniki (IV), by odpowiedzieć jeszcze na pytanie: czy opierając się na planie obu perykop można, bodaj hipotetycznie, ustalić, która z nich jest starsza.

I

Informacje dotyczące kolejności przychodzenia na świat męskich potomków Jakuba, którzy stali się ojcami szczepów Izraela, podaje Rdz 29, 31-30, 20. 22-24 i 35, 16-18. Czytając niniejsze wersety, zauważa się, że najpierw rodziła synów Lea, potem niewolnice: Bilha i Zilpa, ponownie Lea, a na końcu Rachela. Chcąc ująć to przejrzyściej, można posłużyć się następującą tabelą, w której cyfra oznacza porządek narodzin.

Lea	Bilha	Zilpa	Rachela
1 Ruben			
2 Symeon			
3 Lewi			
4 Juda			
	5 Dan		
	6 Neftali		
		7 Gad	
		8 Aser	
9 Issachar			
10 Zabulon			
			11 Józef
			12 Beniamin

---

starszy (XII w. przed Chr. z reminiscencjami z XIII w. przed Chr.) uważa np. H. Seebass. (*Die Stämmesprüche Gen 49, 3-27*. ZAW 96:1984 s. 333-350). Z kolei Pwt 33 w mniemaniu niektórych jest kompozycją szkoły deuteronomistycznej (zob. np. A. C o q u o t. *Les bénédictions de Moïse (Deutéronome 33, 6-25)*. II – *De Joseph à Aser*. Sem 3:1983 s. 59-76.

Jednocześnie warto zauważyć, że autor natchniony nie ogranicza się do wymienienia imion synów, rodzących się Jakubowi, ale bardzo zwięźle podaje okoliczności, które raz zdają się mieć szczególny związek z poczęciem, kiedy indziej natomiast z urodzinami każdego z nich. I tak w przypadku pięciu (Symeon, Lewi, Neftali, Aser, Zabulon) akcentuje on wynikający z ich przyjścia na świat wzrost znaczenia (Symeon, Lewi, Zabulon) bądź swego rodzaju ustabilizowanie (Neftali, Aser) pozycji ich naturalnej lub „przybranej” matki⁴ w stosunku do rywalki, a tym samym wobec ojca dzieci: „Usłyszał Jahwe, że zostałam odsunięta i dał mi jeszcze to dziecko [...] już teraz mój mąż przywiąże się do mnie [...]” (Rdz 29, 33b. 34b), „Nadludzką walkę wiodłam z siostrą moją i zwyciężyłam” (Rdz 30, 8b), „Na moje szczęście!” (Rdz 30, 13b), „[...] teraz już będę miała pierwszeństwo u mego męża [...]” (Rdz 30, 20c). Wspominając poczęcie innych czterech synów (Dan, Gad, Józef, Beniamin), hagiograf podkreśla tylko samo pragnienie posiadania własnego potomstwa (Dan, Józef) lub powiększenia jego liczby (Gad, Beniamin): „Spraw, abym miała dzieci [...]” (Rdz 30, 1c), „[...] Lea, widząc, że przestała rodzić, [...] niewolnicę swą [...] dała Jakubowi za żonę” (Rdz 30, 9), „Oby Jahwe dał mi jeszcze drugiego syna” (Rdz 30, 24b). Mówiąc natomiast o Rubenie i Issacharze, autor wskazuje przede wszystkim na fakt, iż zostali oni poczęci wówczas, kiedy ich matka, jakby odsunięta przez swego męża Jakuba, znalazła się na drugiej (co w tym konkretnym przypadku oznaczało ostatnią) pozycji wśród pełnoprawnych żon patriarchy i poczuła się niechciana, a nawet zagrożona: „[...] Lea została odsunięta [...]” (Rdz 29, 31a), „Czyż nie dość, że mi zabrałaś męża [...] ?” (Rdz 30, 15b). Wyjątek wśród braci stanowi Juda, którego pojawienie się na świecie można w pewnym sensie zinterpretować jako niespodziewane, ale tym bardziej radosne, gdyż wskazujące na szczególną przychylność i łaskawość Boga, za którą można tylko dziękować: „Tym razem będę słać Jahwe” (Rdz 29, 35b). Wszystko to stanowi podstawę do dokonania zestawienia, w którym tytuły kolumn nazywają okoliczności, o jakich wspomina hagiograf, informując o narodzinach synów Jakuba (na marginesie zaznaczona jest ich kolejność).

---

⁴ Choć Neftalego i Asera urodziły niewolnice, hagiograf z ich przyjściem na świat łączy zmianę sytuacji odpowiednio Racheli i Lei, czyli tych niewiast, których działania doprowadziły do poczęcia wspomnianych synów Jakuba, stwarzając w ten sposób swego rodzaju podstawę do tego, by w obu tych kobietach dostrzegać jakby ich matki. Trzeba przy tym jeszcze pamiętać, że niepełna żona mogła dochować się potomstwa ze swej niewolnicy, co miało miejsce w przypadku Racheli, jak też o tym, że istniała możliwość adopcji dzieci niewolnicy, co mogło zajść w odniesieniu do Lei. Zob.: E. K a l t. *Archeologia biblijna*. Kraków 1937 s. 37; R. de V a u x. *Les institutions de l'Ancien Testament*. Vol. 1. Paris 1985 s. 85-87.

	dar	skutek posiadania potomstwa	przyczyna pragnienia potomstwa	chęć posiadania potomstwa
1			Ruben (osłabiona pozycja Lei)	
2, 3		Symeon, Lewi (wzmocnienie pozycji Lei)		
4	Juda			
5				Dan
6		Neftali (umocnienie pozycji Racheli)		
7				Gad
8		Aser (umocnienie pozycji Lei)		
9			Issachar (osłabiona pozycja Lei)	
10		Zabulon (wzmocnienie pozycji Lei)		
11				Józef
12				Beniamin

Poczynione spostrzeżenia zdają się ważne z uwagi na to, że tekst, na podstawie którego ich dokonano, stanowi punkt odniesienia tak dla Rdz 49, jak i dla Pwt 33.

II

Uważna lektura perykopy Rdz 49, 3-17. 19-27, dość często określanej mianem „błogosławieństw Jakuba”⁵, pozwala bez trudu stwierdzić, iż porządek, w jakim wymienieni są w niej synowie tego patriarchy, nie odpowiada w pełni temu, w jakim przychodzili oni na świat. Najpierw wyliczeni zostali wszyscy synowie Lei, czyli pierwszej pełnoprawnej żony. Zmieniono przy tym, wzglę-

⁵ Termin „błogosławieństwa” zasadniczo nie odpowiada faktycznej treści perykopy. Lepiej byłoby ją chyba określić mianem: zapowiedź, proroctwo, mowa. Również przypisywanie jej w takiej formie, jaką ma obecnie, Jakubowi, podobnie jak Pwt 33 – Mojżeszowi, wydaje się mało prawdopodobne. Zob. Ł a c h, jw. s. 535 n.

dem faktycznego następstwa ich urodzin, kolejność dwu ostatnich (zamiast – Issachar, Zabulon jest – Zabulon, Issachar) z jednoczesnym pominięciem ich czterech starszych przyrodnich braci (Dan, Neftali, Gad, Aser). Potomstwo drugiej pełnoprawnej żony – Racheli, zgodnie z tym, jak było w rzeczywistości, jest wspomniane na końcu. W środkowym fragmencie uwaga skupia się zaś na synach dwu niewolnic: Bilhy, należącej do Racheli i Zilpy, należącej do Lei, z tą jednak różnicą w stosunku do porządku ich starszeństwa, że przed drugim synem Bilhy (Neftali) mowa jest o dwóch młodszych od niego synach Zilpy (Gad, Aser).

Interesujące nas wersety mają zatem taki oto plan (cyfra oznacza kolejność narodzin):

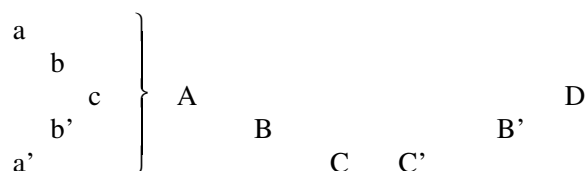
1 Ruben (w. 3-4)	}	synowie Lei
2, 3 Symeon, Lewi (w. 5-7)		
4 Juda (w. 8-12)		
10 Zabulon (w. 13)		
9 Issachar (w. 14-15)		
5 Dan (w. 16-17)	-	syn Bilhy
7 Gad (w. 19)	}	synowie Zilpy
8 Aser (w. 20)		
6 Neftali (w. 21)	-	syn Bilhy
11 Józef (w. 22-26)	}	synowie Racheli
12 Beniamin (w. 27)		

Skrótowno omówiony i przedstawiony układ treści, interesującego nas rozdziału, budzi pytanie o powód zmian zauważonych w kolejności wymieniania synów Jakuba w Rdz 49 względem informacji podanych w Rdz 29, 31-30, 20. 22-24 i 35, 16-18. Czy owe przestawienia są dziełem przypadku, czy może zamierzone i służą jakiemuś celowi?

Otóż wspomnienie wszystkich synów Lei w określonym ciągu sprawia, że pozycja potomków dwu pełnoprawnych żon (Lea, Rachel) zdaje się uchodzić za identyczną, gdyż wersety ich dotyczące są wobec siebie paralelne. Co do synów Lei, należałoby jeszcze wytłumaczyć zmianę w kolejności wyliczenia dwu ostatnich spośród nich. Hagiograf wskazał w ten sposób na centralne miejsce Judy, gdy bowiem przypomnimy okoliczności, jakie towarzyszyły poczęciu Rubena i Issachara (w obu przypadkach Lea czuła się pokrzywdzona) oraz następstwa narodzin Symeona i Lewiego oraz Zabulona (za każdym razem sytuacja Lei poprawiała się), łatwo zauważyć, że wersety mówiące o nich są dla siebie odpowiednikami. Gdy idzie o synów dwu niewolnic, wymienienie

Neftalego na końcu, choć był on starszy od Gada i Asera, pociąga za sobą utworzenie kolejnego paralelizmu, a nadto jakby punktu zwrotnego całej perykopy. Wersety interesujące się potomkami Bilhy stanowią bowiem swego rodzaju ramy dla logionów o ich przyrodnych braciach, których matką była Zilpa.

Odpowiedniki, o jakich mowa wyżej oraz ich układ przedstawmy ponownie, posługując się jednak tym razem kodem literowym, celem uzyskania lepszej przejrzystości. Przyjmijmy w związku z tym następujące oznakowanie: A – grupa Lei, B i B' – grupa Bilhy, C i C' – grupa Zilpy, D – grupa Racheli, a – Ruben, a' – Issachar, b – Symeon i Lewi, b' – Zabulon, c – Juda. A oto przeanalizowana uprzednio struktura:

Pierwszy i ostatni element perykopy są wprawdzie umiejscowione paralelnie, ale nie harmonizują ze sobą w ścisłym znaczeniu (różne matki: A – Lea, D – Racheli). Można więc przypuszczać, że funkcja każdego z nich w całości jest równorzędna, ale na swój sposób inna, wyjątkowa. Kolejne pary składników struktury tekstu w pełni już sobie odpowiadają (w poszczególnych parach matka jest ta sama: B i B' – Bilha, C i C' – Zilpa), a co za tym idzie, żadnemu z tworzących je pierwiastków nie przysługuje szczególna rola. W całości perykopy mamy zatem do czynienia z paralelizmem, który można by określić mianem zstępująco-wstępującego, czy rozbieżnego, bowiem uwaga koncentruje się na zewnętrznych, najbardziej od siebie oddalonych elementach struktury, które tym samym są najważniejszymi, szczytowymi, jakby „górnymi” jej punktami. Układ pierwiastków w A jest natomiast typowy dla chiazmu, w którym najważniejszy jest czynnik centralny, nie mający odpowiednika (c), a poprzedzają go i następują po nim elementy tworzące pary (a–a', b–b').

Tak skonstruowany schemat pozwala sądzić, iż jego twórcy zależało na uwypukleniu początkowego i końcowego pierwiastka perykopy, czyli podkreśleniu roli grup prawowitych żon, przy czym w pierwszym, to znaczy wśród potomków Lei (A) na czoło, jak się wydaje, wysunął on Judę (c).

III

Czytając Pwt 33, 6-25 bez trudu można spostrzec, że synowie dwu prawowitych żon Jakuba (z wyjątkiem Symeona, o którym tekst niniejszy nic nie mówi)⁶ wymienieni są razem przed tymi, których zrodziły dwie niewolnice. Zatem dwaj ostatni synowie Lei (Issachar, Zabulon) oraz synowie Racheli (Józef, Benjamin) jakby poprzedzają swoich czterech starszych przyrodnich braci (Dan, Neftali, Gad, Aser). Nadto w obu wyodrębnionych grupach protoplastów pokoleń Izraela również widać pewne przestawienia w stosunku do kolejności, którą podaje Rdz 29, 31-30, 20. 22-24 i 35, 16-18. I tak, jakby parami, starszy następuje po młodszym (Lewi po Judzie, Józef po Beniaminie, Issachar po Zabulonie), a przy tym Józef i Benjamin wyliczeni są przed starszymi od nich – Issacharem i Zabulonem. Wśród potomków niewolnic w tekście jest tylko jedno przesunięcie: starsi – Dan i Neftali poprzedzeni zostali przez młodszego od nich Gada.

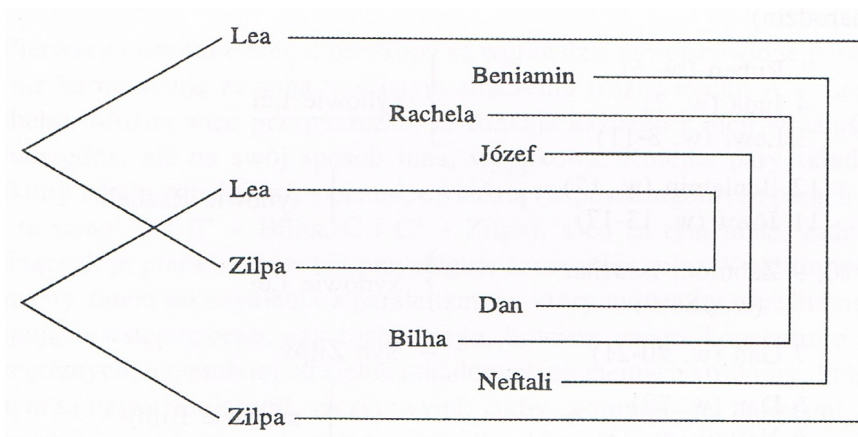
Układ treści Pwt 33, 6-25 przedstawia się następująco (cyfra oznacza kolejność narodzin):

1 Ruben (w. 6)	}	synowie Lei
4 Juda (w. 7)		
3 Lewi (w. 8-11)		
12 Beniamin (w. 12)	}	synowie Racheli
11 Józef (w. 13-17)		
10, 9 Zabulon, Issachar (w. 18-19)	}	synowie Lei
7 Gad (w. 20-21)		
5 Dan (w. 22)	}	synowie Bilhy
6 Neftali (w. 23)		
8 Aser (w. 24-25)		– syn Zilpy

Bardzo zwięźle przeanalizowany i zaprezentowany schemat wersetów, skupiających obecnie naszą uwagę, wywołuje, podobnie jak to miało miejsce w przypadku Rdz 49, zagadnienie kolejności synów Jakuba różnej od porządku ich przychodzenia na świat.

⁶ Pominięcie Symeona w omawianej perykopie jest interpretowane jako znak tego, że zasymilowało się już ono z pokoleniem Judy. Zob. R. de V a u x. *Histoire ancienne d'Israel*. Paris 1971 s. 509.

Wymienienie razem potomków żon, a następnie niewolnic sprawia, iż tekst dzieli się wyraźnie na dwa człony, nie pozbawione jednak pewnych związków, które czynią zeń zwartą jednostkę literacką. Osiągnięto to, włączając między synów Lei potomków Racheli, których kolejność zmieniono, zaś między synów Zilpy – potomków Bilhy. Powstały w ten sposób pary: żona i jej niewolnica. W przypadku Lei i Zilpy jest ich aż cztery, gdyż zachodzi tu podwójny paralelizm. Jeden opiera się na przeciwieństwie: starsi (Ruben, Juda, Lewi) – młodszy (Aser), młodszy (Zabulon, Issachar) – starszy (Gad), drugi – na podobieństwie: starsi (Ruben, Juda, Lewi) – starszy (Gad), młodszy (Zabulon, Issachar) – młodszy (Aser). Gdy chodzi o Rachelę i Bilhę są natomiast dwie dodatkowe pary utworzone przez ich synów (Beniamin i Neftali oraz Józef i Dan) na zasadzie podobieństwa: młodszy – młodszy, starszy – starszy. Najlepiej uwidocznili owe powiązania ich graficzne ujęcie.

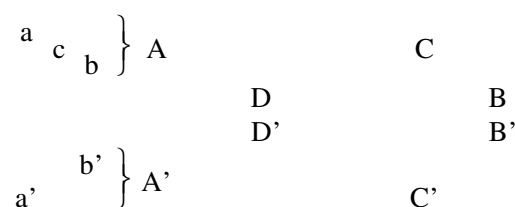

W ramach pierwszego fragmentu postawienie synów Racheli przed dwoma synami Lei sprawiło, iż ci pierwsi (Józef, Beniamin) znaleźli się w jego centrum. Przy czym wymienienie najpierw młodszego z nich sprawia wrażenie chęci wysunięcia go w jakimś sensie na czoło. Przetasowania wśród tych, których zrodziła Lea, umożliwiły natomiast utworzenie paralelizmów opartych na charakterystyce pozycji Lei w rodzinie. I tak Rubenowi odpowiada Issachar (matka przed ich poczęciem bała się utracić swą wiodącą rolę), zaś Lewiemu – Zabulon (ich narodziny przynosiły matce korzystne dla niej zmiany).

Wymienienie z kolei Lewiego po Judzie podkreśla kluczową funkcję ostatniego. Gdy idzie o drugą część perykopy, wysunięcie pierwszego syna Zilpy przed dwóch potomków Bilhy sprawiło, że i tu mamy do czynienia z odpowiadającymi sobie w tekście miejscami (Gad – Aser i Dan – Neftali).

To, co zostało wyżej omówione, spróbujmy teraz ująć prościej w formie literowego schematu, gdzie: A i A' oznaczać będzie grupę Lei, B i B' – grupę Bilhy, C i C' – grupę Zilpy, D i D' – grupę Racheli, a – Rubena, a' – Issachara, b – Lewiego, b' – Zabulona, c – Judę. Ze względu na to, że tekst składa się z dwu części, przedstawmy je równolegle.

Układ Pwt 33, 6-25 wskazuje na posłużenie się chiazmem podczas jego tworzenia. Brak jednak punktu centralnego perykopy, gdyż stanowią ją jakby dwie jednostki strukturalne (w. 6-19 i w. 20-25), które będąc względem siebie równoległymi nie mają miejsca zbieżnego. Każda z nich została ukształtowana tak, iż posiada własny chiasm, który tworzą po dwie pary paralelizmów (A–A' i D–D' oraz C–C' i B–B'), lecz pozbawione, jak i całość, elementów głównych. Dopiero w obrębie pierwszej części, w pierwiastku A (grupa Lei) spotykamy układ, który zdaje się mieć swój środek (c). Wszystko to pozwala przypuszczać, że hagiografowi, który tak skonstruował interesujący nas tekst, nie chodziło o przyznanie któremuś ogniwu schematu specjalnej funkcji, choć najprawdopodobniej chciał zwrócić uwagę na elementy: D, D', B, B' i c, gdyż umiejscowił je centralnie w określonych fragmentach perykopy. Zdecydowanie wyraźniej uczynił to jednak w stosunku do c, bowiem nie ma on swego odnośnika, stanowi punkt zbieżny dla czynnika poprzedzającego go i po nim występującego, podczas gdy pozostałe cztery pierwiastki stanowią pary i są odpowiednio równoległe, zaś pozycja każdego z nich na tle całości jest taka sama, a wyróżnia się jedynie względem reszty składników struktury. Na tej podstawie można mniemać, iż autor natchniony miał co prawda uwagę skupioną na potomkach ukochanej żony Jakuba – Racheli oraz jej niewolnicy, nie wyróżniając jednak żadnego z nich, ale zaznaczył wyjątkowość jednego z synów Lei – Judy.

IV

Analiza struktury Rdz 49, 3-17. 19-27 oraz Pwt 33, 6-25 pozwala stwierdzić, iż perykopy te są różne pod tym względem. Układ pierwszej z nich jest jakby poziomy, drugiej – do pewnego stopnia pionowy, o czym decyduje rozkład akcentów (pogrubiona czcionka) i sposób dokonania tego (Rdz 49 – paralelizm zstępująco-wstępujący, Pwt 33 – chiazm, choć niekompletny).

Rdz 49				Pwt 33			
A		D		A		C	
	B		B'		D		B
		C	C'		D'		B'
				A'			C'

Trzeba przy tym pamiętać, że siła wspomnianych akcentów w obu tekstach nie jest jednakowa. W Rdz 49 wskazują one wyraźnie główne punkty perykopy (A i D), zaś w Pwt 33 nie czynią tego tak ostro, gdyż w każdym przypadku zaznaczają po dwa równorzędne miejsca (D i D', B i B'). Kiedy przeniesiemy ów literowy kod na imiona, spostrzegamy, że ostatecznie tak w Rdz 49, jak w Pwt 33 rozłożenie ciężkości nie pociąga za sobą wysunięcia na plan pierwszy żadnego konkretnego potomka Jakuba, a wyłącznie jakąś ich grupę: w pierwszym z wymienionych tekstów – grupę Lei i Racheli, natomiast w drugim – grupę Racheli i Bilhy. Jednocześnie należy podkreślić fakt, iż hagiografowie interesujących nas fragmentów Pięcioksięgu zgodnie zaznaczają wyjątkowość Judy (c – pogrubiona czcionka), choć czynią to trochę inaczej (w Rdz 49 poprzez chiazm w elemencie A; w Pwt 33 posługując się, również w pierwiastku A, paralelizmem zbieżnym).

Rdz 49			Pwt 33		
a			a		
	b			c	
		c			
		b'			
a'				b	

Ostatecznie przeprowadzone badania pozwalają przyjąć, iż struktura perykop, pozostających w centrum naszej uwagi, tylko do pewnego stopnia stwarza podstawę do tego, by utrzymywać, że twórca Rdz 49, 3-17. 19-27 przypisuje taką samą pozycję domowi Judy, co i domowi Józefa, natomiast ten, od którego pochodzi Pwt 33, 6-25 wskazuje kluczową funkcję domowi Józefa. W związku z tym można wysnuć przypuszczenie, iż drugi ze wspomnianych tekstów powstał, co jest dość prawdopodobne, w Królestwie Północnym⁷, pierwszy zaś – trudno powiedzieć gdzie, choć bardziej prawdopodobnym wydaje się, że w Królestwie Południowym. „Błogosławieństwa Jakuba” bowiem w takim kształcie, w jakim dziś są nam dostępne, sprawiają wrażenie odzwierciedlenia sposobu myślenia charakterystycznego dla Północy i Południa, podczas gdy aktualny układ „błogosławieństw Mojżesza” każe raczej sądzić, iż reprezentują one punkt widzenia Północy. Skłania to do zaryzykowania, choć z wielką ostrożnością, tezy, że ostateczna redakcja Rdz 49 jest młodsza, gdyż może być skutkiem prac, podjętych w Jerozolimie już po upadku Królestwa Północnego, a zmierzających do zebrania, uporządkowania i tą drogą ocalenia tak tradycji północnych, jak i południowych. W konsekwencji, Pwt 33 miałyby powstać wcześniej, jeszcze podczas trwania Królestwa Izraelskiego⁸. Dokładne wskazanie historycznych okoliczności, w których oba fragmenty Pięcioksięgu powstały, choć czyniono takie próby⁹, na podstawie ich układu nie wydaje się możliwe.

Skądinąd nasuwa się przypuszczenie, że hagiografowie tworząc takie właśnie, jak przedstawiśmy, struktury, nie zamierzali, a przynajmniej nie w pierwszym rzędzie, przekazywać informacji o współczesnych im realiach, choć w treści logionów, dotyczących poszczególnych synów-pokoleń Jakubowych, bez wątplenia dochodzą one do głosu. Usiłowali oni raczej wskazać kto, kiedy i jaką rolę odegrał lub odegra w historii narodu wybranego, a tym samym w realizacji jego powołania. I tak w ujęciu Rdz 49 narzędziem, poprzez które Bóg wypełnia swe postanowienia, jest cały naród, ale w sposób szczególny dokonuje się to poprzez dom Judy i Józefa. W myśl Pwt 33 wiodącą stała się w tym względzie grupa Racheli, przy czym najpierw owa wyjątkowa misja spoczęła

---

⁷ Podobną opinię wyraża np. R. T o u r n a y. *Le Psaume et bénédictions de Moïse*. RB 65:1958 s. 209. Dodatkowym poświadczeniem owego przypuszczenia może być brak wzmianki o Symeonie, którego związki z centralną częścią Palestyny miały miejsce wyłącznie w prehistorii Izraela (zob. De V a u x. *Histoire ...* s. 492, 534).

⁸ Powszechniej uważa się, że starszym tekstem jest Rdz 49 (zob. H e c k, jw.; J. A. S o g g i n. *Introduction to the Old Testament*. Londyn 1989³ s. 78-79).

⁹ Np.: S. Gevirtz w artykule: *Simeon and Lewi in the Blessing of Jacob (Rdz 49, 5-7)*. (HUCA 52:1981 s. 93-128) wypowiada zdanie, że Rdz 49 przedstawia idealny obraz przeszłości w chwili rozłamu królestwa po śmierci Salomona, a R. Tournay w cytowanym wyżej (przyp. 7) opracowaniu (s. 209) utrzymuje, że Pwt 33 powstało między 780 a 750 r. przed Chr.

na pokoleniu Beniamina (z niego pochodził Saul – pierwszy król w narodzie wybranym), a dopiero potem – Józefa (w Królestwie Północnym prym wiódł jego dom – pokolenie Efraima i Manasses). Ponieważ zaś pokolenie Judy w układzie obydwu omówionych tekstów zostało wyróżnione, można przypuszczać, iż autorzy natchnieni chcieli w ten sposób wskazać, że ma ono do odegrania jakąś wyjątkową, jedyną w swoim rodzaju rolę. Czy i w jakim stopniu byli oni świadomi tego, czemu dali wyraz, trudno stwierdzić. Pewny jest fakt, iż Zbawiciel Jezus Chrystus narodzony z Dziewicy Maryi, po ludzku ujmując – potomek Dawida, pochodził właśnie z pokolenia Judy.

THE LAYOUT OF NAMES IN GN 49:3-17, 19-27
AND DEUT 33:6-25 AND ITS MEANING

S u m m a r y

The texts of Gn 49:3-17, 19-27 and Deut 33:6-25 are discussed from a treble point of view: the sequence of births of the sons of Jacob, a chiasmic set-up of names in the said pericopes, and conclusions resulting thereof. The text of Genesis attributes equal rank to the house of Judah and Joseph, and Deut places the house of Joseph on top. The so-called "blessings of Jacob" mirror the point of view of all generations as a whole, and the so-called "blessings of Moses", a viewpoint pertaining to the northern generations. The wording of Gn 49 seems then younger than the wording of Deut 33. The position of Judah's generation in these two texts permits to presume that hagiographers wanted to pinpoint that this generation has an exceptional role to play.

Translated by Jan Kłós